

Structura statistică a pieselor de armament descoperite în bazinul Tisei superioare (sec. II-III p. Chr.)

Cuvinte cheie: piese de armament, statistică, cronologie, epocă romană imperială, bazinul Tisei Superioare

Key words: weaponry, statistics, chronology, Roman Imperial Age, Upper Tisza basin

Abstract

The upper Tisza basin is situated on the north side of the Carpathian Basin (Fig. 1/A). Due to its geographical position in the area, is a strong multi-ethnic population, whatever the historical period. Today, the territory is divided between four states (Fig. 1/B) with a different situation on the number of discoveries of weapons (Fig. 3/B): north-eastern Hungary (22%), south-eastern Slovakia (7%), Zakarpattia Ukraine (20%) and north-western Romania (19% of items). Their discovery circumstances are very different: the majority of the items were discovered by chance (58%) and only a small number appeared in archaeological systematic research (33%) or rescue excavation (7%).

The 232 pieces of weaponry and military equipment come from 52 localities (Fig. 5) with 58 points of discovery. Regarding the number and percentage distribution of the weapons the situation is as follows (Fig. 3/C): lance - 88 number (37%), umbo from shields - 35 (15%), spurs - 33 (14%), swords - 32 (13%), shield-handles - 16 (6%), spear - 12 (5%), arrows - 8 (3%), heel of the lance and / or spear - 5 (2%), chain mail shirts - 2 (0.8%) and one helmet (0.4%).

The ethnicity of the weapon remains is a difficult task, because their universal character and their faster horizontal movement. However, there are many closed archaeological contexts. The inventory (mostly ceramics and brooches) could provide clues on the ethnicity of the person buried. The variety of types of weapons and military equipment as well as the protective components aligns the overall situation in the Roman and barbarian world. These are developing the same evolutionary forms like in other parts of Europe by constantly adapting to the Roman military structures.

Datorită poziției sale geografice, bazinul Tisei superioare a fost unul dintre spațiile de legătură între partea centrală și zona sud-estică a continentului european. Începând cu Epoca Bronzului și până în perioada medievală, prin trecători, au năvălit și s-au așezat diverse populații (celți, sarmați, vandali, gepizi, huni, slavi, etc.). Acest fapt a imprimat zonei un puternic caracter multi-ethnic, indiferent de perioada istorică.

Ca situate geografică, se află în partea de nord a Bazinului Carpatic (fig. 1/A), mărginit spre nord de Munții Beskizi și Carpații polonezi, spre vest de înălțimile Gemer-Tatra iar spre est de munții Rodnei, respectiv linia ce delimitează nu numai administrativ, dar și natural (pe cumpăna apelor) județul Maramureș de județele Bistrița-Năsăud și Suceava. Cursul graniței sudice este mai greu de delimitat. Aici trebuie avută în vedere atât întinderea bazinului hidrografic al Tisei superioare împreună cu afluenții ei cât și anumite fenomene arheologice care nu suprapun automat aceleași regiuni geografice. Spre vest, această graniță traversează, dinspre Munții Tatra, Câmpia Ungară (Alföld) și se poate să coincidă aproximativ cu o linie imaginară între orașele Debrecen și Oradea¹. Pe teritoriul României limita sudică a fost determinată mai precis, respectiv pe cursul

inferior al râului Barcău, care separă Câmpia Eriului de Câmpia Crișanei, inclusiv afluenții de pe partea sudică. Mai spre est, intervine Depresiunea Șimleului (având spre sud limita Munților Meseș și Muntele Plopiș), urmând apoi limes-ul Daciei Porolissensis până la limita estică a județului Maramureș.

Din punct de vedere administrativ, astăzi, bazinul Tisei superioare este împărțit între patru state (fig. 1/B), cu o situație puțin diferită privind numărul de descoperiri al pieselor de armament (fig. 3/B): nord-estul Ungariei (22%), sud-estul Slovaciei (7%), Ucraina Ciscarpatică (20%) și nord-vestul României (care cuprinde extremul nordic al județului Bihor, jumătatea nordică a județului Sălaj, întreg județul Maramureș și Satu Mare, cu un total de 19% dintre piese). Acest fapt a imprimat și o anumită evoluție inegală a descoperirilor, în funcție de specificul de dezvoltare zonal (lucrări agricole, canalizări, îndiguiuri, baraje de apă, cariere de prundiș, etc.)².

La nivelul celor patru țări, dintre piesele de armament și echipament militar descoperite, majoritatea provin din descoperiri întâmplătoare și doar un număr mic apar în cercetări sistematice. Se remarcă totuși numărul mai mare al descoperirilor de acest fel prin săpături sistematice și preventive în

teritoriul nord-vestic al României. Se poate observa și faptul că aproape toate descoperirile de arme și piese de protecție descoperite în Ungaria și Ucraina Ciscarpatică provin din descoperiri incidentale, fapt ce a privat de cele mai multe ori lipsa informațiilor de natură stratigrafică sau cronologică, în relație cu alte posibile descoperiri. Trebuie să remarcăm (fig. 3/A) și ponderea mică generală a descoperirilor de piese de armament prin cercetări sistematice (33%) sau de salvare (7%) față de descoperirile izolate și întâmplătoare (58%).

Cele 232 de piese de armament, echipament de protecție și de harnașament provin din 52 de localități (fig. 5) cu 58 de puncte de descoperire. Dintre acestea, la aproape jumătate (27 de puncte) nu se cunoaște locul exact al descoperirii, de obicei menționându-se în publicații doar *Din hotarul localității* sau *Din jurul orașului*. Acest lucru se datorează faptului că marea majoritate a descoperirilor au fost făcute întâmplător la sfârșitul sec. al. XIX-lea și în prima parte a celui următor. În această situație se află un număr de 69 de piese (29,74%), fără a număra și fragmentele de teci, de centură sau de prindere a tecii de centură.

În ceea ce privește distribuția numerică și procentuală a pieselor de armament, de protecție, de călăreț și de cai, situația descoperirilor se prezintă în felul următor (fig. 3/C): vârfuri de lance – 88 de exemplare (37 %), umbo-ul de la scuturi – 35 (15 %), pînteni – 33 (14 %), spade – 32 (13 %), mînere de la scut – 16 (6 %), vârfuri de suliță – 12 (5 %), vârfuri de săgeți – 8 (3 %), călcâie de la lance și/sau de la suliță – 5 (2 %), cămăși de zale – 2 (0,8 %) și un singur coif (0,4 %).

După cum se poate observa la prima vedere, principalele echipamente de protecție (cămașa de zale și coiful), lipsesc aproape cu desăvârșire. De altfel nu este un lucru surprinzător având în vedere tactica de luptă a populațiilor (în special germanice) din acea perioadă din bazinul Tisei superioare, unde lancea și spada reprezentau principalele arme de atac, iar scutul principala armă defensivă³. Dintre armele ofensive se observă și lipsa totală a toporului și/sau a cuțitului de luptă.

În cadrul descoperirilor din zona Tisei superioare nici vârfurile de săgeți nu reprezintă, din punct de vedere cantitativ, o descoperire însemnată. În total s-au descoperit un număr de 8 vârfuri de săgeți (3% din

totalul pieselor de armament). Din punctul de vedere al formei și a sistemului de prindere, se disting două tipuri principale. Tipul I este reprezentat de exemplarele care au ca sistem de fixare un tub de înmănușare (fig. 4/12). Tipul II cuprinde exemplarele care au ca sistem de prindere de săgeată un peduncul (fig. 4/13). Tipologic sunt forme pe care le regăsim în perioada La Tène precum și în cea a Migrațiilor. Numărul mic al acestor piese arată faptul că populația de epocă romană ce trăia în spațiul Tisei superioare nu aprecia arcul ca armă folositoare în luptă, la fel de mult ca vecinii lor sudici, respectiv sarmații, unde vârfurile de săgeți reprezintă o descoperire constantă în categoria armelor.

Lăncile și sulițele sunt categoria cea mai răspândită de arme, care împreună cu cele câteva călcâie, reprezintă 45% din numărul total de piese de armament descoperite. Toate sunt prevăzute cu manșon, deosebindu-se unele de altele prin formă, dimensiuni și prin secțiunea lamei (fig. 4/1, 10, 15). Dintre cele 88 vârfuri de lance și sulițe data-bile în sec. II-III d. Hr., marea majoritate respectiv 80 de exemplare (90%), sunt descoperite în morminte, iar câte 4 exemplare (4,5 %) au fost descoperite în așezări și în descoperiri izolate (Fig. 6/A). Descoperirea unui număr atât de mare în morminte (care reprezintă de altfel complexe închise) ajută la o mai bună încadrare cronologică a pieselor. Pentru tipologia lor am utilizat-o pe cea întocmită de P. Kaczanowski⁴, deoarece acoperă un spațiu geografic, temporal și cultural apropiat zonei Tisei superioare (fig. 2/C).

Cu un număr apropiat de piese, umbo-urile de la scut (35), pîntenii (33) și spadele (32) sunt printre cele mai numeroase descoperiri. Armamentul defensiv principal al luptătorilor din această perioadă este scutul, reprezentat, în descoperirile arheologice, prin părțile metalice componente ale acestuia: *umbo-ul*, *mînerul* de scut și foarte rar *banda metalică* exterioară. Trebuie precizat faptul că cele mai multe tipuri de umbo din această perioadă (de tipul "*cu spin*") pot avea uneori și rol ofensiv (fig. 4/2, 14, 17).

Dintre umbo-urile de scut, 85 % dintre ele (30 piese) provin din morminte, 11 % din descoperiri izolate și un singur exemplar (2,8 %) provine din așezarea de la Zalău-Bulevardul Mihai Viteazul 104-105⁵ (Fig. 6/B). Ca tipologie, toate exemplarele au analogii în spațiul cultural Przeworsk. Mânerele de scut

sunt prezente într-un număr scăzut de descoperiri (18%) față de descoperirile de umbo. Acest lucru se datorează faptului că o mare parte a umbo-urilor provin din descoperiri izolate și nu întotdeauna s-au recuperat toate piesele. Există și posibilitatea că erau confecționate din materiale perisabile (lemn).

Pintenii sunt destul de numeroși printre descoperirile din bazinul superior al Tisei (14,22% din totalul pieselor). Conform tipologiei întocmită de J. Ginalski⁶, aceștia se împart în patru tipuri (fig. 2/A), din care predomină tipul Ginalski E (=Godłowski III) (fig. 4/9 - 23 exemplare - 57%), cel mai comun pentru Barbaricum-ul din perioada romană. Destul de numeroase sunt și exemplarele încadrabile în tipul Ginalski G (fig. 4/6 - 23%) și Ginalski D (fig. 4/16 - 15%), toate tipurile cu mai multe variante. Specific începutului de sec. III d.Hr. sunt pintenii asimetrici (Ginalski F), prezenți în procent destul de mic în bazinul Tisei superioare (fig. 4/11 - 2,5%). Marea majoritate (26) sunt descoperiți în morminte (68%), șapte provin din descoperiri izolate (18%), iar cinci exemplare au fost descoperite în așezări (2%) (Fig. 6/C). Numărul mare de piteni din morminte a determinat ca un mare număr dintre aceștia să fie descoperiți pereche (73%) și doar 10 piese să fie descoperite nepereche.

S-au descoperit un număr de 32 de spade și alte câteva fragmente de la alte spade, reprezentând astfel aproximativ 15% din totalul descoperirilor de piese de armament. Datorită stării fragmentare a lor, doar jumătate dintre ele au putut fi încadrate în tipologia întocmită de M. Biborski privind spadele de epocă romană din Barbaricumul central-european⁷ (fig. 4/3-5, 7-8, 18). Celelalte spade, încadrabile într-un tip sau altul, respectă procentajul tipurilor de spade din teritoriile barbare din zona amintită (fig. 2/B). Ca și în cazul celorlalte piese de armament, cea mai mare parte dintre ele au fost descoperite în morminte (65%), câteva izolate (25%) și trei exemplare provin din așezări (9%) (fig. 6/D).

Destul de rare sunt descoperirile aparținând categoriei tecilor. Într-un singur caz s-a descoperit un fragment de la teacă și în două cazuri două buterole. Un lucru specific zonei este faptul că aceste piese apar purtate, nu ca piese de echipament militar, ci ca pandantive. Exemple regăsim în cazul piesei

de centură de la Tiszavasári, ce a aparținut unei femei, ca piesă de la colier⁸. O altă nefirească metodă de a purta o garnitură de centură de la un echipament auxiliar roman a apărut tot la Tiszavasári: într-un mormânt de femeie sarmatică s-au descoperit cinci buterole de bronz emailat și fragmente de la teacă aplicate pe centura de material textil. Cea mai mare parte metalică a fost îndoită pentru a putea constitui teaca unui cuțit⁹.

Aceste descoperiri nu sunt unice în zona Câmpiei Ungare. La limita sudică a zonei geografice convențional numită azi Tisa superioară s-au mai descoperit și la Tiszanagyfalu și Tiszafüred. Mai spre sud, în bazinul mijlociu al Tisei piese asemănătoare apar și la Felsőpusztaszer și Orgovány. În majoritatea cazurilor este dificil de precizat dacă aceste piese au ajuns în Barbaricum ca echipamente militare sau nu. Atâta timp cât aceste obiecte nu aparțin bunurilor descoperite în număr consistent, putem exclude comerțul ca sursă de proveniență. Produse asemănătoare, precum catarama de centuri, s-au descoperit și la Csongrád - str. Endre király (M. 1), Tiszafüred, Gátér, Ókéske și Tiszanagyfalu¹⁰. Merită menționat faptul că majoritatea acestor piese militare romane sunt concentrate în două zone, una aflată între vărsarea Crișului și Mureșului și a doua în partea sudică a bazinului superior al Tisei. Ambele zone sunt în vecinătatea limesului dintre Dunăre și Tisa. Cu siguranță că anumite considerente de ordin strategic au favorizat legăturile romanilor cu triburile sarmate, germanice și dacice din această zonă.

O mult mai interesantă situație reiese dacă analizăm și alte tipuri de arme romane descoperite în zona Câmpiei Ungare. La Geszteréd, nobilul îngropat aici nu numai că avea o spadă romană, dar probabil întreg echipamentul militar provine din Imperiul Roman. Umbo-ul de la scut este de tip roman și probabil și pintenii. De altfel și alte descoperiri din spațiul sudic al Tisei superioare sunt considerate ca fiind importuri romane¹¹. Este cazul pieselor din mormintele de la Hajdúdorog, Gesteréd și Hortobágy (cele două morminte). Se poate constata, pentru zona sudică a regiunii Tisei superioare, că, într-o zonă dominată de sarmați, elementele de armament germanice și romane nu lipsesc. Despre elemente de armament specific dacice nu se poate spune

nimic, în această zonă fiind atestate doar elemente „civile”, cum ar fi ceramica descoperită în numeroase așezări.

Putem afirma cu certitudine că marea majoritate a pieselor de armament și echipament militar din această perioadă aparține culturii Przeworsk, atestată în zonă atât arheologic cât și din punctul de vedere al surselor scrise¹². Totuși, pentru spațiul sudic al acestei zone, la contactul cu lumea sarmatică, anumite elemente de inventar funerar sugerează existența altor etnii (sarmați, daci). La fel este și situația de la Medieșul Aurit, unde piese de armament și vestimentație de certă factură Przeworsk sunt îngropate cu vase-urnă de model dacic. Atribuirea etnică a pieselor rămâne o sarcină dificilă, datorită caracterul lor universal și de circulație mult mai rapidă. Constatăm faptul că există numeroase complexe închise care, datorită restului de inventar specific (în special ceramică, fibule sau modul de asociere al diferitelor piese) au putut oferi indicii privind apartenența etnică a persoanei înhumate.

Din perspectiva echipamentului de luptă, acest spațiu (fig. 5), în intervalul de timp menționat, se aliniază situației generale cunoscute în lumea romană și barbară, dezvoltând aceleași forme evolutive ca și în celelalte zone ale Europei, prin permanenta adaptare la structurile militare romane. Putem observa o reprezentare destul de clară a întregului spectru tipologic central-european, desigur cu unele particularități și diferențieri pentru anumite etape cronologice. Pentru această perioadă bazinul Tisei superioare a cunoscut mari mișcări de populații, însoțite sau precedate de cele mai multe ori de acțiuni armate, pe fondul prăbușirii unor structuri sau uniuni de triburi (celți, sarmați, daci, primii germanici). A fost astfel un spațiu marcat de forța armelor, ceea ce a avut inevitabil repercusiuni directe asupra comunităților omenesti existente aici, repercusiuni care au făcut posibile existența unor culturi arheologice mixte și foarte variate.

Marius Ardeleanu

Note / Notes

1. **Olędzki 2001**, p. 507
2. pentru stadiul cercetărilor și istoricul descoperirilor arheologice din epoca romană și prima epocă a Migrațiilor din bazinul Tisei superioare a se vedea **Gindele 2005**, p. 117-148
3. **Ardeleanu 2010**
4. **Kaczanowski 1995**, p. 11-39
5. **Matei, Stanciu 2000**, p. 98 (pl. 208/7)
6. **Ginalski 1991**, p. 53-84
7. **Biborski 1978**, p. 53-165
8. **Istvánovits, Kulcsár 1994**, p. 410, fig. 2/5
9. **Istvánovits 1990**, p. 96-97
10. **Istvánovits, Kulcsár 1994**, p. 410
11. **Istvánovits, Kulcsár 1994**, p. 414
12. **Ardeleanu 2009a**, p. 155

Bibliografie / Bibliography

- Ardeleanu 2009a**
ARDELEANU M., *Istoria timpurie a vandalilor. Surse literare antice și realități arheologice*. În: *Marmatia*, 9/1. Baia Mare, 2009, p. 147-170.
- Ardeleanu 2009b**
ARDELEANU M., *Pintenii germanici din Barbaricum (sec. II-III p.Chr.)*. În: *Crisia*, XXXIX. Oradea, 2009, p. 55-73.
- Ardeleanu 2010**
ARDELEANU M., *Echipamentul militar al luptătorului vandal din zona Tisei superioare*. În: VIORICA RUSU-BOLINET, TUDOR SALAGEAN, RADA VARGA (Eds.), *Studia Archaeologica et Historica in honorem Magistri Droin Alicu*, Editura Argonut, Cluj-Napoca, 2010 (sub tipar).

Biborski 1978

BIBORSKI M., *Miecze z okresu wpływów rzymskich na obszarze kultury przeworskiej*. În: *Materiały Archeologiczne*, 18, Kraków, 1978, p. 53-165.

Gindele 2005

GINDELE R., *Stadiul cercetărilor din epoca romană și prima epocă a migrațiilor din Bazinul Tisei Superioare*, în *SMSC XXII/I*, 2005, p. 117-148.

Ginalski 1991

GINALSKI J., *Ostrogoi kablakowe kultury przeworskiej. Klasyfikacja typologiczna / Bügelsporen der Przeworsk-Kultur. Eine Typologische Klassifikation*, în *PrzegladArch* 38, Posen, 1991, p. 53-84.

Istvánovits 1990

ISTVÁNOVITS E., *A Felső-Tisza-vidék legkorábbi szarmata leletei. 2–3. századi sírok Tiszavasváriból. — The earliest Sarmatian finds of the Upper Tisza region 2nd-3rd century burials in Tiszavasvári*, în *JAMÉ* 28-29 (1984-1986), Nyiregyháza, 1990, p. 83-113.

Istvánovits, Kulcsár 1992

ISTVÁNOVITS E., KULCSÁR V., *Pajzsos temetkezések a Dunától keletre eső Kárpát-medencei Barbaricumban*, în *JAMÉ* 30-32 (1987-1989), Nyiregyháza, 1992, p. 47-96.

Istvánovits, Kulcsár 1994

ISTVÁNOVITS E., KULCSÁR V., *Roman and Germanic elements in the armament of the barrow-graves of the 2nd-3rd centuries A. D. in the Great Hungarian Plain*, în VON CARNAP-BORNHEIM C. (Hrsg.), *Beiträge zu römischer und barbarischer Bewaffnung in den ersten vier nachchristlichen Jahrhunderten*. Akten

des 2. Internationalen Kolloquiums in Marburg a. d. Lahn, 20-24 Februar, 1994, Lublin – Marburg, 1994, p. 405-416.

Kaczanowski 1995

KACZANOWSKI P., *Klasyfikacja grotów broni drzewcowej kultury Przeworskiej z okresu rzymskiego*, Kraków, 1995

Kobal 1992-1993

KOBAL I. V., *Kultura przeworska na ukrainie Zakarpackiej*, în *Wiadomości Arch*, 53, Warszawa, 1993 – 1994, p. 31-56.

Lamiová-Schmiedlová 1992

LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ M., *Chronologie der römischen Kaiserzeit in der Ostslowakei*. În: *Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latènezeit bis zum Frühmittelalter*. Materialien des III Internationalen Symposiums: Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im nördlichen Mitteldonauegebiet, Krakow – Karniowice 3-7 Dezember 1990, Kraków, 1992, p. 75-79.

Matei, Stanciu 2000

MATEI A. V., STANCIU I., *Vestigii din epoca romană (sec. II-IV p. Chr.) în spațiul nord-vestic al României*, Editura Porolissum, Zalău – Cluj-Napoca, 2000.

Olędzki 2001

OLĘDZKI M., *The Przeworsk culture in the Upper Tisza Basin – an outline of problems*, în *EAZ*, 42, Łódź, 2001, p. 195-210.

Végh 1974-1975

VÉGH K., *Régészeti adatok észak-magyarország I. sz. I-IV. Századi történetéhez*, în *HOME XII-XIV*, Miskolc, 1974-1975, p. 65-114.

**Repertoriul descoperirilor de piese de armament, de protecție, de călăreț și de cai
din bazinul Tisei superioare (sec. II – III p. Chr.) / Discoveries of weapons and
parts of military equipment in the upper Tisza basin (2nd - 3rd century AD)**

Nr. crt.	Localitate/ descoperire	Toponimul	Caract. desc.	Mod. desc.	Piese de armament					Echipament de protecție și călăreț				
					lânci	călcâi	lânci	spadă	sulițe	săgeți	umbo	măner scut	cămașă zale	coif/pinteni
1	Abaújszántó	Din hotarul loc.	Di	Di										2
2	Apa	Din hotarul loc.	M	Di	1			1			1	1		1
3	Ardanovo	Kosticy	M ?	Ss	2									
4		Rokutni	2 M	Di				2						
			M nr. 3	Di	3			1+Ac			1	1		1
			M nr. 4	Di		1		1	1					
5		Ternik	M	Di	2							1		2
6	Badon	Doaște	M. 1	Ss	2									
			M. 3	Ss	1						1			
			M. 4	Ss	2						1	1		
7	Beregsurány	Barátságkert	A	Ss										1
8	Bodrog	Din hotarul loc.	Di	Di	6			1+x			1			2
9	Boinești	Coasta Boinestilor	M	Ss	2			1			1			
10	Bratovo	Golotdomb	M. 1	Ss					1					
			M. 2	Ss	1				1		1			
			M. 3	Ss	1						1			4
11	Cehăluț	Din hotarul loc.	M	Di	3				1		1	1		
12	Crasna	Valea Ratului	M	Di	1+x						1			
13	Crișeni	Orășel	A	Ssv					1					
14	Curtuișeni	Dâmbul livezii	1 M + ?	Di							3	1		
15	Galliș-Lovača	Din hotarul loc.	Di	Di				1						
16	Gava	Din hotarul loc.	Di	Di				1						
17	Geszteréd	Din hotarul loc.	Di	Di				1+Gc			1			
18	Gibárt	Din hotarul loc.	M	Di	1						1			
19	Hajdúdorog	Din hotarul loc.	Di	Di				1						
20	Hereclean	Dâmbu Iazului	A	Ssv	1									
21	Hét	Pogony-pusztán	A	Di						1				
22	Hortobágy	Poroshát II	M2 TX	Di				1+T+B			1	1		
			MVI 32	Ss				1						
			MXI. 2	Ss				1+B						
			MXI 20	Ss				1+B						
			M + ?	Ss	11			6						1
23	Kékese	Din hotarul loc.	M	Di	1	1					1			2
24	Kisvárd	TV-torony	Di	Di										2
25	Klenovec'	Tupča	Di	Di	1									
26	Kvakovec	Din hotarul loc.	2 M	Di	2			1			2			
27	Lazuri	Lubi tag	T. 1	Ss									1	
28	Lesné	Din hotarul loc.	M	Ss	1						1	1 (?)		
29	Lestovec	Din hotarul loc.	M	Di	2						1			2
30	Malé Lucki	Din hotarul loc.	Di	Di				1						
31	Malýe Geevcey	Din hotarul loc.	Di	Di		1								
32	Medieșul Aurit	La Leșu	M. 21	Ss	1									
			M. 28	Ss	2						1			1
			M. 29	Ss					1					
			M. 41	Ss	1						1			
			M. 43	Ss	1									
			M. 66	Ss	1									
33		Șuculeu	A	Ss	4									1
34	Miskolc	Szirma-Fáskert	A	Ssv	1			2						
35	Muhi	Kocsmadomb	M	Di										1
36	Nagyvarsány	str. Hajnal	M	Di	2			1						
37		Din hotarul loc.	M	Di	1			1			1	1		
38	Nižný Žipov	Din hotarul loc.	Di	Di										1

Nr. crt.	Localitate/ descoperire	Toponimul	Caract. desc.	Mod. desc.	Piese de armament					Echipament de protecție și călăreț				
					lânci	călcâi lânci	spade	sulițe	săgeți	umbo	măner scut	cămașă zale	coif	pinten
39	Novoselica	Močar	Di	Di			1							
40	Nyíregyháza	strada Árpád	Di	Di						1				
41	Osij	Din hotarul loc.	A	Ss	3									
42	Ostrovany	Din hotarul loc.	Di	Ss										1
43	Pericei	str. Gouf, nr. 767	A	Ss										1
44	Smologovica	Din hotarul loc.	Di	Di	1									
45	Stanove	Goloman	Di	Di	3				2					
46	Svaliava	Din hotarul loc.	M	Di	5		1			1				
47	Szabolcs	Din împrej. oraș.	Di	Di						1				
48	Tiszafüred	Din hotarul loc.	M (?)				T, C							
49	Tiszalök	Rázompuszt	M	Di						1				
			M	Di	2		1+ T				1			
50	Tizsakanyár	Din hotarul loc.	Di	Di				1						2
51	Tiszanagyfalu	Din hotarul loc.	Di	Di			Gc							
52	Tiszavasvári	Din hotarul loc.	M	Di			Gc							
53	Terchán Viznics	Berdo	M	Di			1							
54	Zabolotie	Din hotarul loc.	Di	Di		1		1						
55	Zaláu	Bul. M. Viteazul	A	Ss	1	1	1	1		1				2
56		Dealul lupului	M. 1	Ssv	1									
			M. 4	Ssv	3				1	1	1			
			M. 5	Ssv								1		
			M. 6	Ssv	2		1		2	1				
57		La fânate/Crecuțe	A	Ssv				1	1					
58	Zemplin	Szélmalomdomb	M. 23	Ss	1			1		1	1			2
			M. 26	Ss	1									
			M. 50	Ss	1			1		1	1			2
			M. 54	Ss						1	1			
			M. 69	Ss	1									
			M. 70	Ss	2					1	1			
			M. 137	Ss					1					
			M. 159	Ss							1			
TOTAL PIESE: 232					88	5	32	12	8	35	16	2	1	33

Prescurtări folosite în tabel / Abbreviations used in the table:

- **Nr. Crt.** - corespunde punctelor de pe Harta din fig. 5 / the number are corresponding on the map in Fig. 5
- **Ss** – Săpătură sistematică / Systematic excavation
- **Ssv** – Săpătură de salvare / Rescue excavation
- **Di** – descoperire întâmplătoare / Accidental discovery
- **Di** – descoperire izolată / Isolated finding
- **A** – Așezare / Settlement
- **M** – Mormânt / Grave
- **x** – nu se cunoaște exact numărul pieselor descoperite / the exact number of items found is unknown
- **Ac** – aplica de centură / Belt fitting
- **Gc** – garnitură de prindere de curea / Belt mounting
- **T** – fragment de teacă / Fragment from sheath
- **B** – buterolă / Scabbard
- **C** – fragment centură / Belt fragment

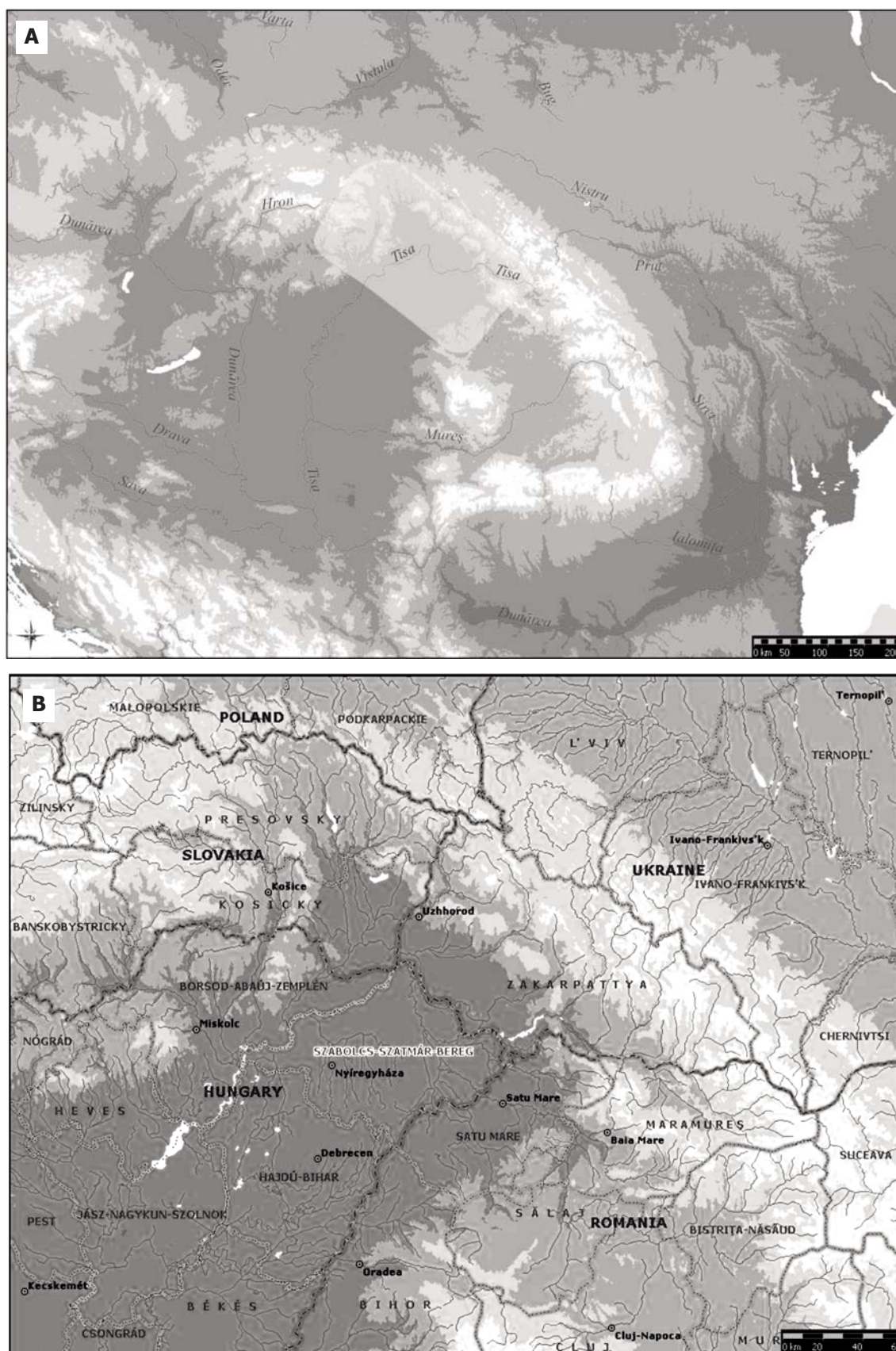

Figura 1 / Figure 1

Bazinul Tisei superioare: localizarea în Bazinul Carpatic (A) și împărțirea administrativ-teritorială (B)
 Upper Tisza Basin: its location in the Carpathian Basin (A) and the administrative-territorial division (B).

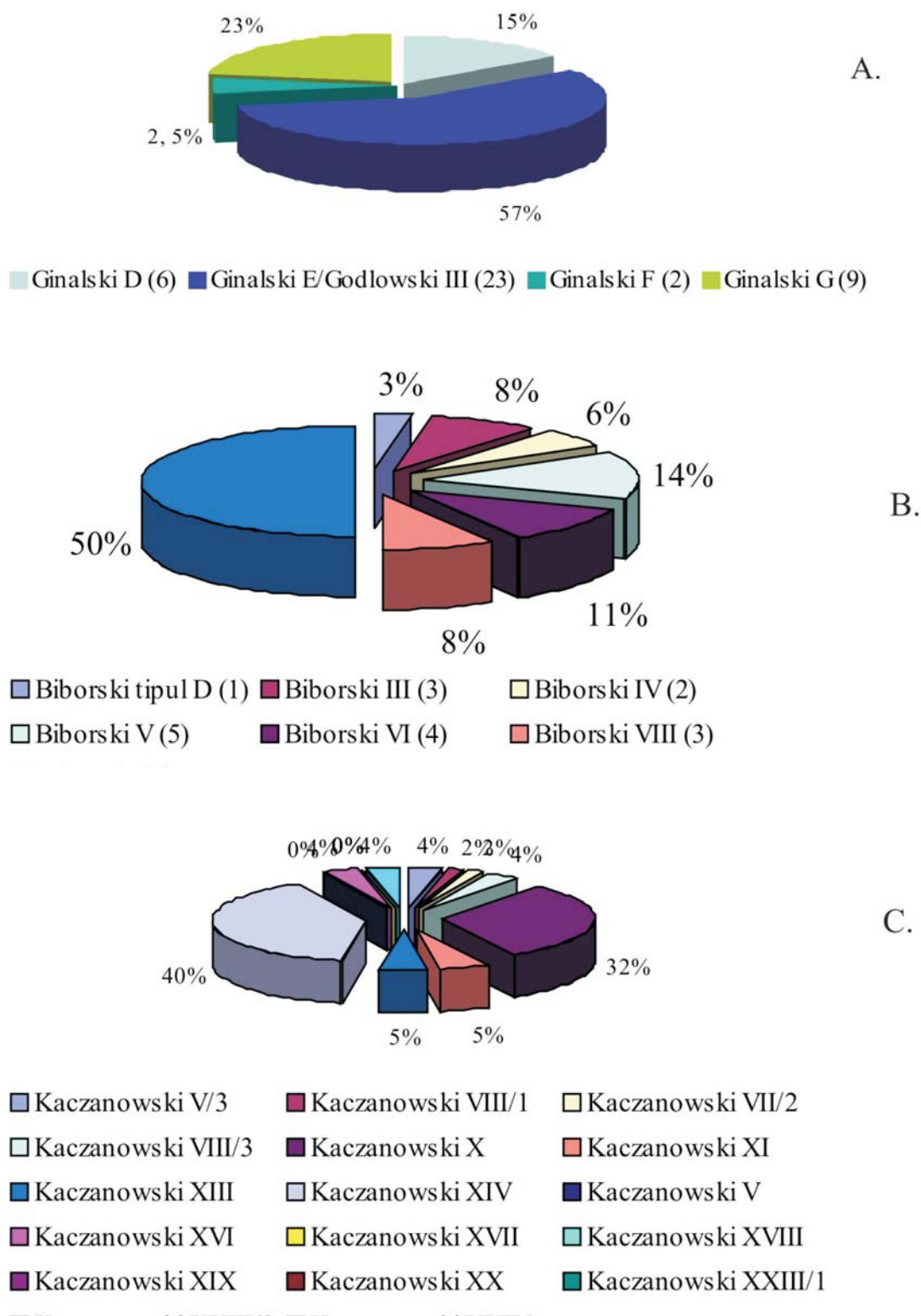
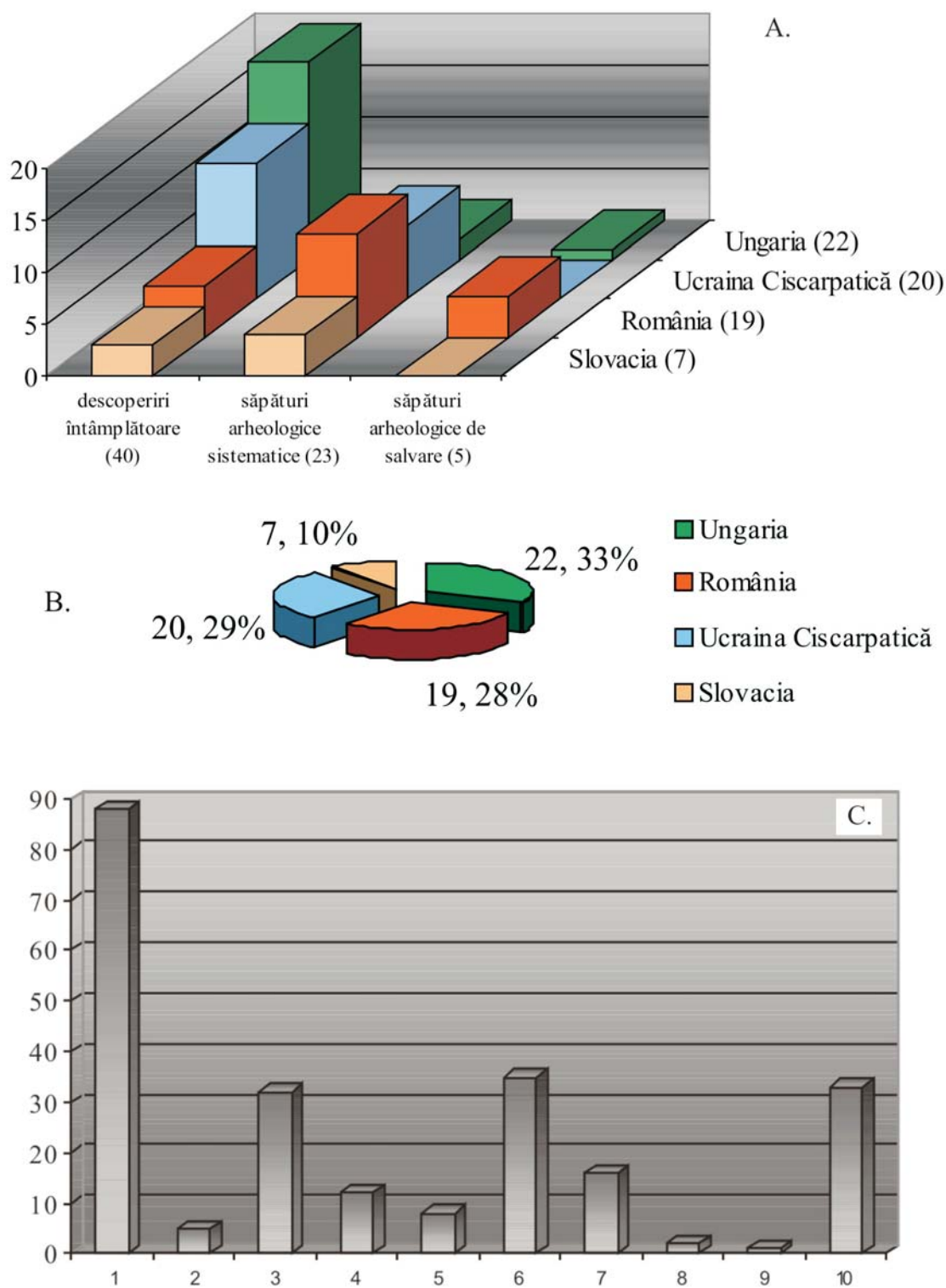

Figura 2 / Figure 2

Proporția numerică a diferitelor tipuri de pinteni (A), spade (B) și vârfuri de lance (C) descoperite în bazinul Tisei superioare, datate în sec. II-III p. Chr.

Numerical proportion of different types of spurs (A), swords (B) and spear (C) found in the upper Tisza basin, dated II-III century AD.

Figura 3 / Figure 3

Descoperiri de arme și piese de echipament militar, de protecție și de călăreț în bazinul Tisei superioare (etapele B2-C): A - după modalitatea descoperirii; B - după țară; C - distribuția numerică (numerele de sub grafic reprezintă: 1 - lănci, 2 - călcâie de lance și/sau sulită, 3 - spade, 4 - sulite, 5 - săgeți, 6 - umbo de scut, 7 - mâner de scut, 8 - cămașă de zale, 9 - coif; 10 - pinteni)

Discoveries of weapons and parts of military equipment in the upper Tisza basin (stages B2-C): A - after the way of discovery; B - by country; C - numerical distribution (numbers in the chart are: 1 - spears, 2 - heel lance, 3 - swords, 4 - spears, 5 - arrows, 6 - shield umbo, 7 - handle shield, 8 - coat of mail, 9 - helmet, 10 - spurs).

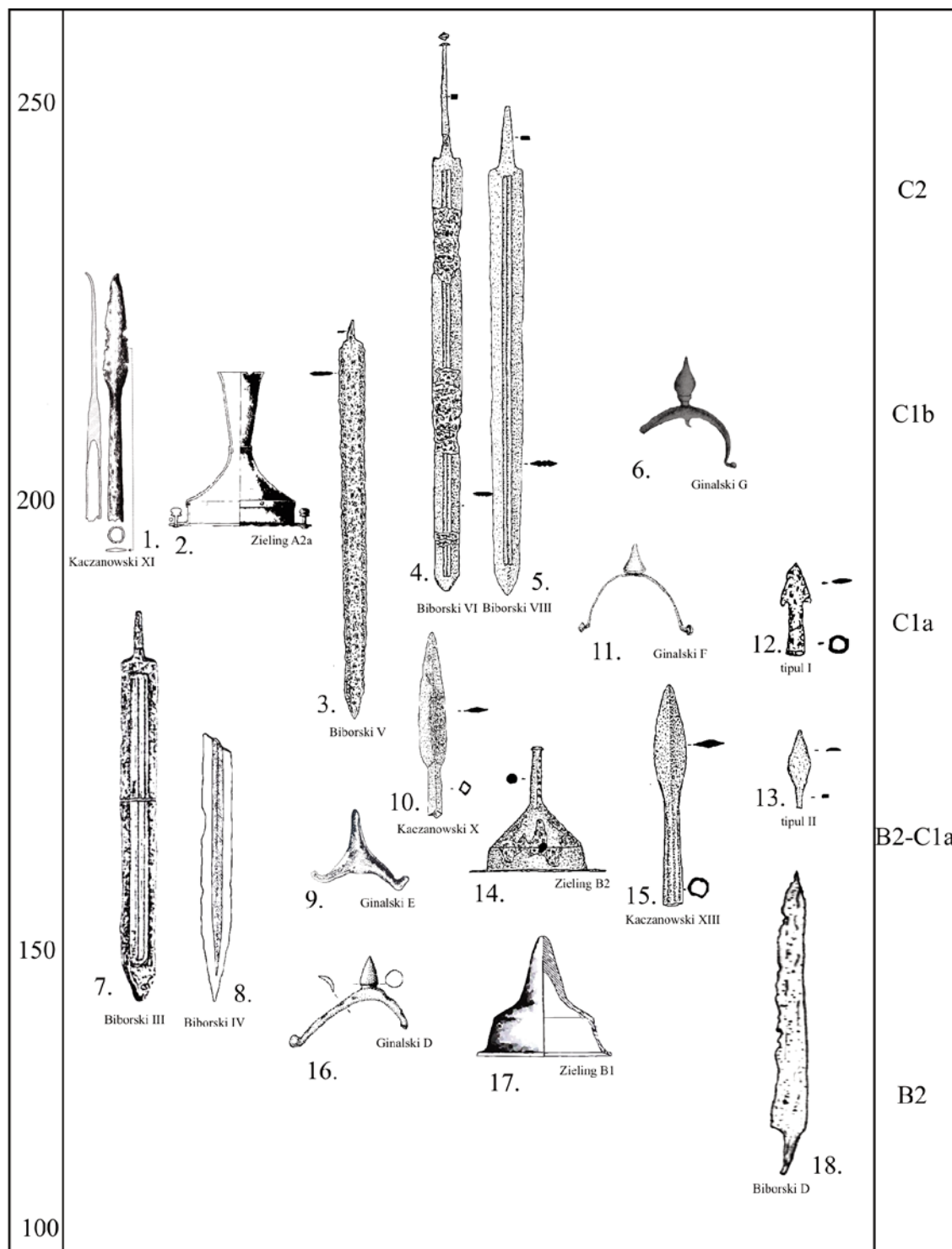

Figura 4 / Figure 4

Principalele forme și tipuri de arme, echipamente militare de protecție și pentru călăreți descoperite în bazinul Tisei superioare pe parcursul sec. II-III p. Chr. (fără scară). (1-2, 8-9 după **Matei, Stanciu 2000**; 3-5, 7, 10, 12-15 după **Kobal 1992-1993**; 6 după **Olędzki 2001**, 1,8 după **Lamiova-Schmiedlová 1992**, 11 după **Istvánovits, Kulcsár 1992**, 16 după **Ardeleanu 2009b**, 17 după **Stanciu, Matei 2004**, 18 după **Végh 1974-1975**).

Main forms and types of weapons, military equipment and protection for riders found in the upper Tisza basin during the II-III century AD (without scale) (1-2, 8-9 after **Matei, Stanciu 2000**; 3-5, 7, 10, 12-15 after **Kobal 1992-1993**; 6 after **Olędzki 2001**, 1,8 after **Lamiova-Schmiedlová 1992**, 11 after **Istvánovits, Kulcsár 1992**, 16 after **Ardeleanu 2009b**, 17 after **Stanciu, Matei 2004**, 18 after **Végh 1974-1975**).

1, 9 - Medieșu Aurit-Șuculeu, 2 - Boinești, 3 - Novoselice, 4 - Ardanove-Routkni, 5 - Verchnja Viznicja, 6 - Kisvárd, 7 - Gallis-Lovacka, 8 - Kvakovce, 10 - Ardanove-Ternik, 11 - Kékcs, 12-13 Stanove, 14 - Ardanove - Routnik (M. 3), 15 - Svaliava, 16 - Pericei, 17 - Badon, 18 - Miskolc

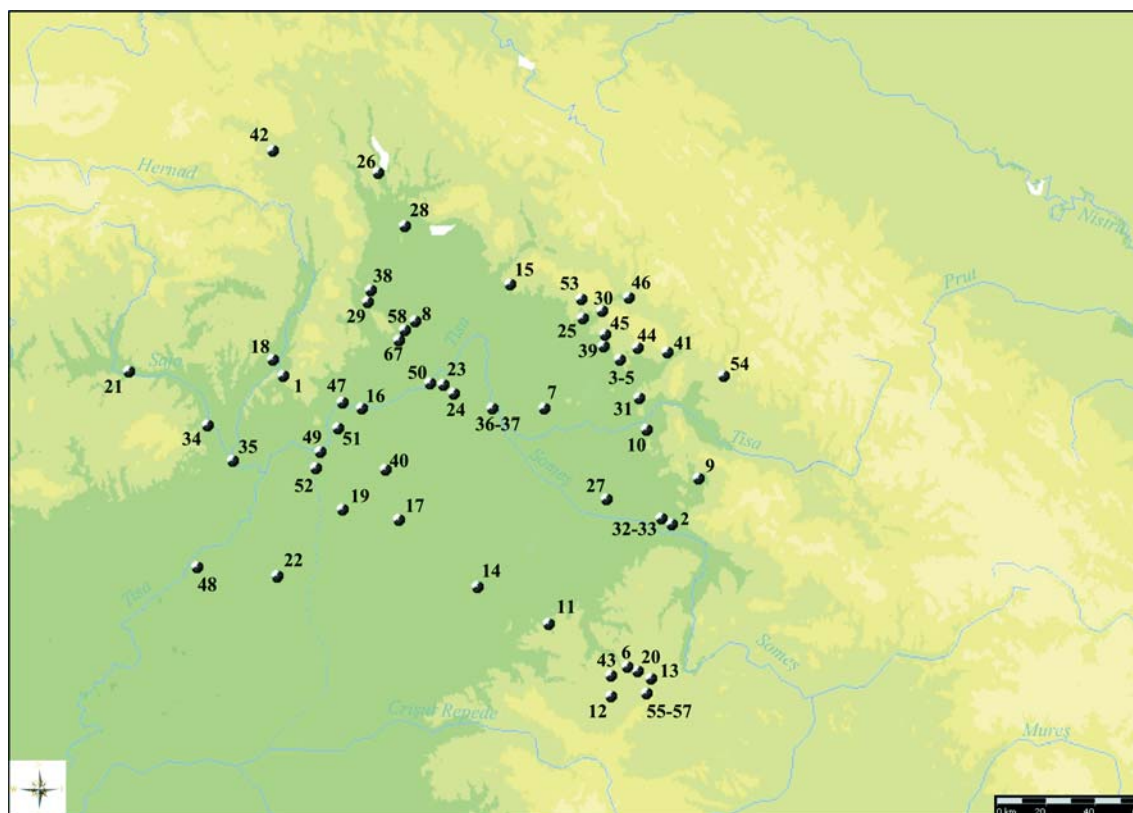

Figura 5 / Figure 5

Bazinul Tisei superioare: harta cu localități unde s-au descoperit arme, piese de protecție, echipament militar, de călăreț și de cai databile în sec. II-III p. Chr.

Upper Tisza Basin: map with localities with discovery of weapons and military equipment dating from the II-III century AD.

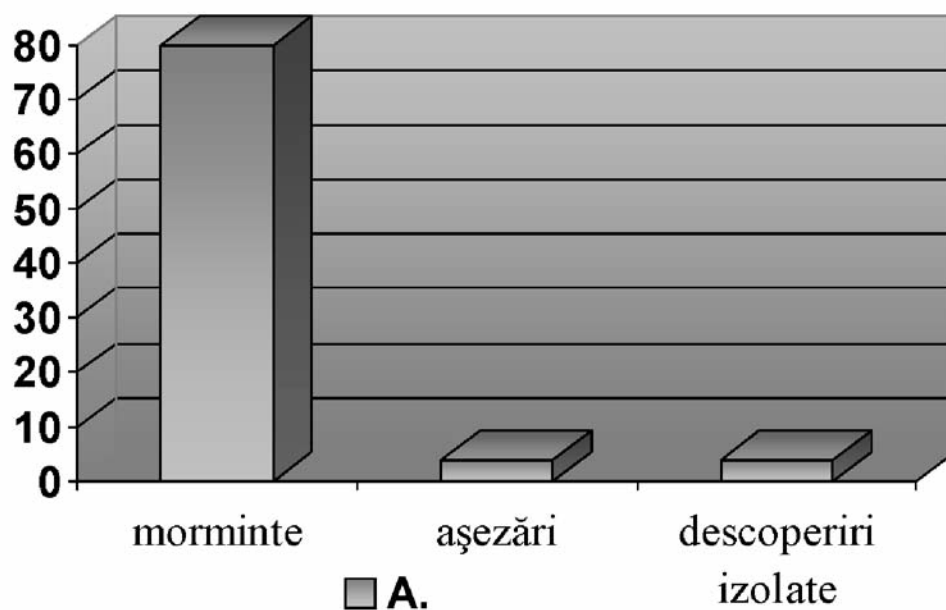

Figura 6 / Figure 6

Descoperiri de arme, piese de echipament militar și de călăreț după modalitatea de descoperire: A - vârfuri de lance
Discoveries of weapons, military equipment and for riders by the way of discovery: A - spears

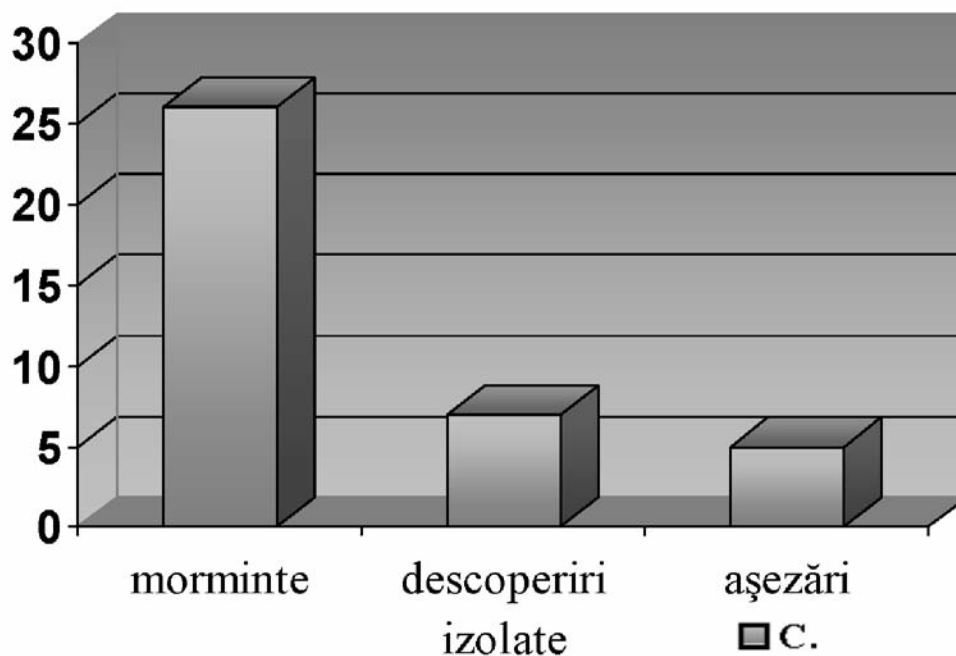
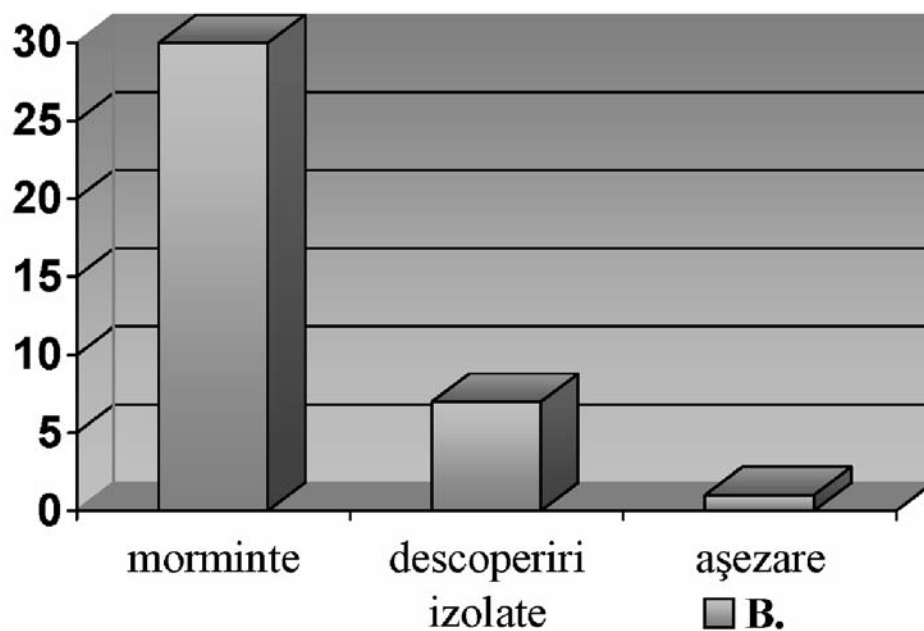

Figura 6 / Figure 6

Descoperiri de arme, piese de echipament militar și de călăreț după modalitatea de descoperire:

B – umbo-uri de scut, C – pîteni

Discoveries of weapons, military equipment and for riders by the way of discovery:

B - shield umbo, C - spurs

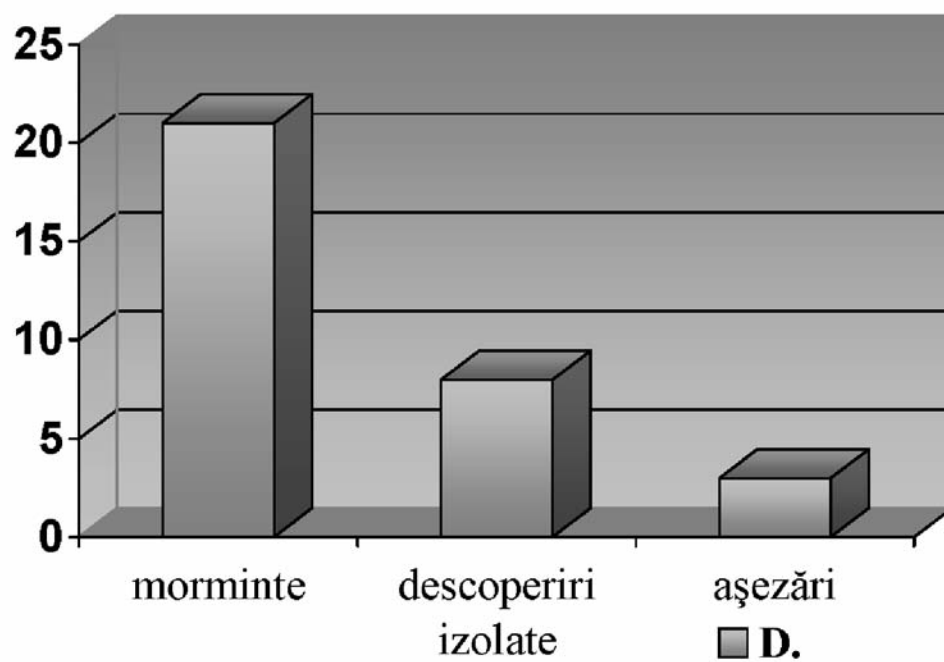

Figura 6 / Figure 6

Descoperiri de arme, piese de echipament militar și de călăreț după modalitatea de descoperire: D – spade
Discoveries of weapons, military equipment and for riders by the way of discovery: D – swords.